

Archeologienota: De ontwikkeling van een parking aan de Zemstseweg te Hombeek

Annelies De Raymaeker

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Proefsleuvenonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017C43 en
Erkend archeoloog: Annelies De Raymaeker, OE/ERK/Archeoloog/2016/00148
Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie: Mechelen, Hombeek, Zemstseweg (fig. 1.1 en 1.2)
Bounding box: punt 1: x: 155026; y: 188751
punt 2: x: 155255; y: 188903
Mechelen, Afd. 5, Sectie B, percelen 56b, 58c, 57g en 57k (fig. 1.3)

Randvoorwaarden:
Geen

2.1.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveau 's aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte om een inschatting te kunnen maken van de verstoring van de geplande werken. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek bevestigen, verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site bijvoorbeeld?

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Loopt de aangetroffen site ten zuiden van het projectgebied door tot binnen de grenzen van het huidige projectgebied?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat de oppervlakte van 8610 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.1). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

Fig. 2.1: Synthesepan met aanduiding van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek.

2.1.3 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van de Goede Praktijk van toepassing.

De aangelegde proefsleuven hebben een breedte van 2 m met een maximale tussenafstand (van as tot as) van 15 m. De proefsleuven worden in een min of meer vast grid aangelegd met een quasi

oost-west oriëntatie (fig. 2.2). Deze oriëntatie wordt voorgesteld omdat dit inspeelt op de topografische situatie (haaks op het reliëf) en zorgt voor een accurate steekproef, zonder enige willekeur. De sleuven moeten minstens 10% van het volledige terrein beslaan, tenzij tijdens de uitvoering van de werking grote bodemverstoringen worden vastgesteld. In totaal moet minstens 12,5% van het terrein onderzocht worden. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

De proefsleuven en eventuele kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven worden aangelegd op alle archeologische niveaus waarop grondsporen te zien zijn. De teelaarde en het eventuele onderliggende colluvium worden verwijderd. Bij het leesbaar maken van het te registreren grondvlak dient aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van lithisch materiaal. Een steentijdsite is weinig waarschijnlijk, maar kan immers niet uitgesloten worden. Indien een steentijdsite wordt aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek, worden de artefacten in 3D geregistreerd. Het materiaal wordt tijdens het veldwerk voorgelegd aan een ervaringsdeskundige lithische artefacten.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Fig. 2.2: Situering van de voorgestelde proefsleuven op het kadasterplan.

2.1.4 Afwijkingen ten opzichte van de vooropgestelde onderzoeksstrategie en –methodes

Tijdens het onderzoek werd de sleuf ter hoogte van de verbindingsweg van de parking met de hockey iets noordelijker gegraven, waardoor deze eigenlijk net buiten het projectgebied valt. De resultaten uit de proefsleuf kunnen echter gelden voor dat deel van het projectgebied.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden acht proefsleuven en losstaand kijkvenster (SL9) gegraven. Ter hoogte van proefsleuf 5, 7 en 8 werd de sleuf uitgebreid met een (klein) kijkvenster om een spoor in zijn geheel te zien of om sporenconcentraties nader te bekijken.

De sleuven konden niet helemaal tot aan de rand van het projectgebied worden gegraven aangezien de kraan nog plaats nodig had om te draaien en aan de rand van het projectgebied wat lichte begroeiing aanwezig was.

Fig. 2.3: Situering van de gegraven proefsleuven ter hoogte van het projectgebied.

2.2 Assessmentrapport

2.2.1 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

Tijdens het onderzoek werden verspreid over het terrein 26 antropogene sporen aangetroffen (fig. 2.3). Op basis van het vondstmateriaal worden de sporen gedateerd in de metaaltijden – Romeinse periode. Ook het materiaal dat als losse vondst werd aangetroffen, wijst op een datering in dezelfde periode.

In totaal werd een oppervlakte van ca. 987 m² onderzocht, dit komt overeen met ongeveer 11,46 % van de totale oppervlakte.

Fig. 2.4: Allesporenkaart.

2.2.1.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Tijdens het onderzoek werden drie bodemprofielen aangelegd (fig. 2.5). Op basis daarvan kan worden vastgesteld dat de bodemopbouw over het gehele terrein intact is. Wel kan het terrein worden opgedeeld in twee pedogenetische zones: een eerste, westelijke droge zone en een oostelijke zone die zeer nat is. In deze zone wordt het archeologisch vlak afgedekt door een dik pak colluvium. Tijdens het onderzoek kon het grote hoogteverschil tussen het uiterst westelijke punt (12,80 m TAW) en het uiterst oostelijke punt (7,14 m TAW) worden bevestigd.

Het westelijke deel is kan gezien worden als een hoger gelegen plateau. Ter hoogte van bodemprofiel 1 (PR1, fig. 2.6) wordt de bodemopbouw gekenmerkt door een bouwvoor / ploeglaag met een dikte van ca. 40 cm, met daaronder direct de C-horizont. De B-horizont is binnen dit profiel verdwenen. Ter hoogte van het derde bodemprofiel (PR3, fig. 2.7) is de B-horizont wel aanwezig (40 – 60 cm onder het maaiveld).

Op het lager gelegen, oostelijke deel wordt het archeologisch vlak afgedekt door een dik pak colluvium. Het archeologisch vlak kan daar worden gesitueerd op 110 cm onder het maaiveld.

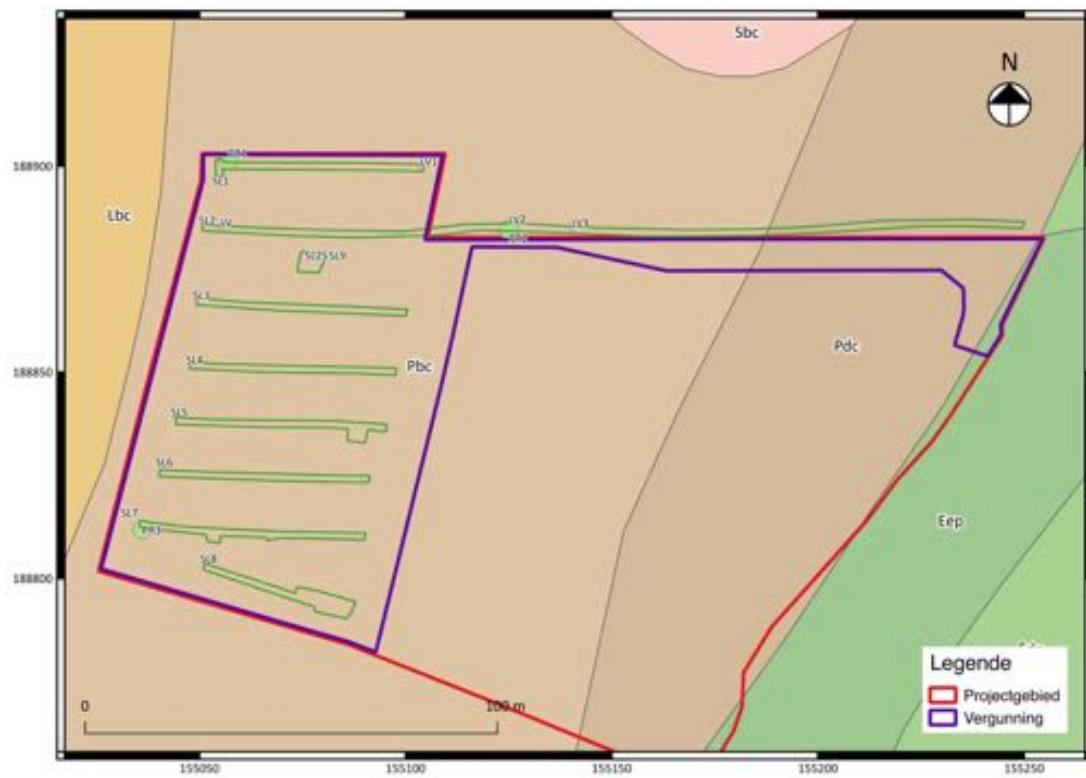

Fig. 2.5: Situering van de geregistreerde bodemprofielen binnen het projectgebied.

Fig. 2.6: Zicht op de bodemopbouw ter hoogte van bodemprofiel 1.⁷

⁷ Bodemopbouw: Ap-C.

Fig. 2.7: Zicht op de bodemopbouw ter hoogte van bodemprofiel 3⁸.

⁸ Bodemopbouw: Ap-B-C.

Fig. 2.8: Zicht op de bodemopbouw op het lager gelegen deel⁹.

2.2.1.2 Sporen- en vondstenbestand

Tijdens het onderzoek werden verspreid over het terrein 26 antropogene sporen aangetroffen, meer specifiek gaat het om één gracht, twee greppels, één kringgreppel, zes kuilen en 16 paalkuilen. Hoewel de sporen verspreid over het terrein werden aangetroffen, is een stijgende spoordensiteit waarneembaar naar het zuiden toe. Dit viel te verwachten aangezien ten zuiden van het projectgebied recent een archeologische site uit de metaaltijden – Romeinse periode werd

⁹ Dit profielprofiel werd geregistreerd in functie van het proefsleuvenonderzoek net ten noorden van het huidige projectgebied. Bodemopbouw: Ap – Coll. – C.

onderzocht¹⁰. Op basis van het materiaal aangetroffen tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek worden de aangetroffen sporen allen gedateerd in dezelfde periode¹¹.

De sporen worden (nagenoeg) allen gekenmerkt door een donkerbruine kleur met een grijze bijmenging. Hierdoor worden ze allen – voorzichtig – in dezelfde ruime periode geplaatst. De grootste concentratie van sporen valt op te merken in het zuidelijk deel van het projectgebied.

Binnen de rapportage voor de archeologienota worden enkel de voornaamste sporen uitgebreid beschreven. Voor een volledige beschrijving van alle sporen wordt verwezen naar de sporeninventaris, dewelke meegegeven wordt in bijlage.

Ter hoogte van proefsleuf 8 (SL8) werd een paalkuil aangetroffen samen met een cirkelvormige greppel. Om beide sporen nader te bekijken werd een kijkvenster gegraven. Binnen dit kijkvenster werden nog vier bijkomende (paal)kuilen aangetroffen (fig. 2.9 en fig. 2.10). De sporen lijken deel uit te maken van een grotere plattegrond / structuur. De greppel bleek een mogelijke kringgreppel te zijn. De greppel en één van de paalkuilen werden gecoupeerd.

De greppel wordt gekenmerkt door een donkerbruine vulling met een grijze bijmenging. De greppel heeft een gemiddelde breedte van 35 cm (fig. 2.11). Na het couperen bleek de greppel bewaard te zijn tot een diepte van ca. 13 cm onder het maaiveld. Het komvormig profiel van de greppel wordt gekenmerkt door een oranjebruin bandje aan de buitenkant (fig. 2.12). Er werd geen grafkuil waargenomen die eventueel met de kringgreppel zou geassocieerd zijn. Er werd ook geen verbrand bot aangetroffen in de vulling van de greppel of in de onmiddellijke omgeving. De greppel kon niet precies worden gedateerd wegens de afwezigheid van geassocieerd vondstmateriaal. De grootte (diameter van ca. 20 m) wijst op een mogelijke datering in de bronstijd.

Spoor 20 werd aangetroffen ten zuiden van de kringgreppel. Het gaat om een (paal)kuil van 80 x 80 cm, met een donkerbruine kleur (fig. 2.12). Het coupeprofiel is komvormig (met een platte bodem) en is tot een diepte van ca. 22 cm onder het vlak bewaard (fig. 2.13).

¹⁰ Een uitgebreide bespreking van de resultaten van het onderzoek uitgevoerd door BAAC wordt gegeven in het archeologisch luik van het bureauonderzoek (1.2.3).

¹¹ Binnen de spoorvulling van spoor 12, 15, 16, 18 en 20 werd handgevormd aardewerk aangetroffen. Daarnaast werden verschillende scherven aangetroffen als losse vondst.

Fig. 2.9: Zicht op de sporenconcentratie ter hoogte van proefsleuf 8 (SL8).

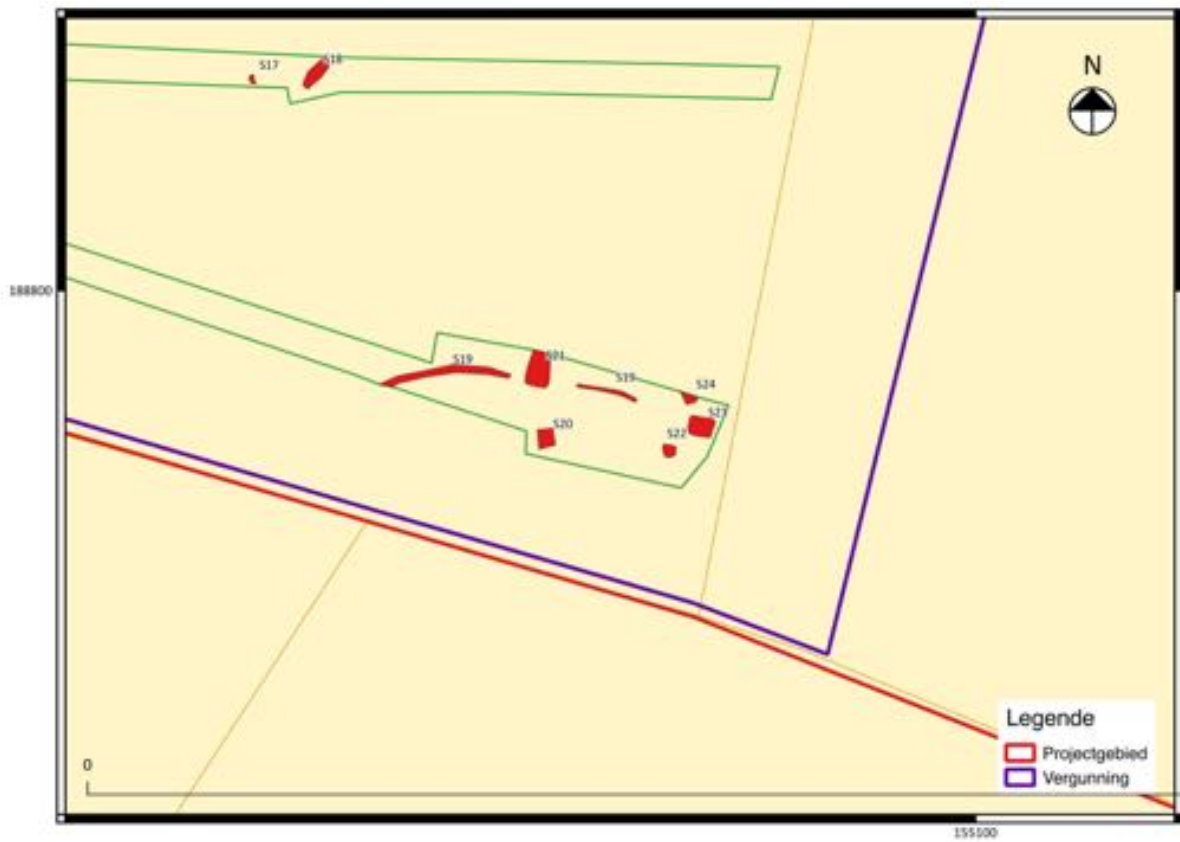

Fig. 2.10: Detail sporencluster uit opmetingsplan.

Fig. 2.11: Zicht op S19 tijdens het onderzoek.

Fig. 2.12 :Zicht op het coupeprofiel van S19 tijdens het onderzoek.

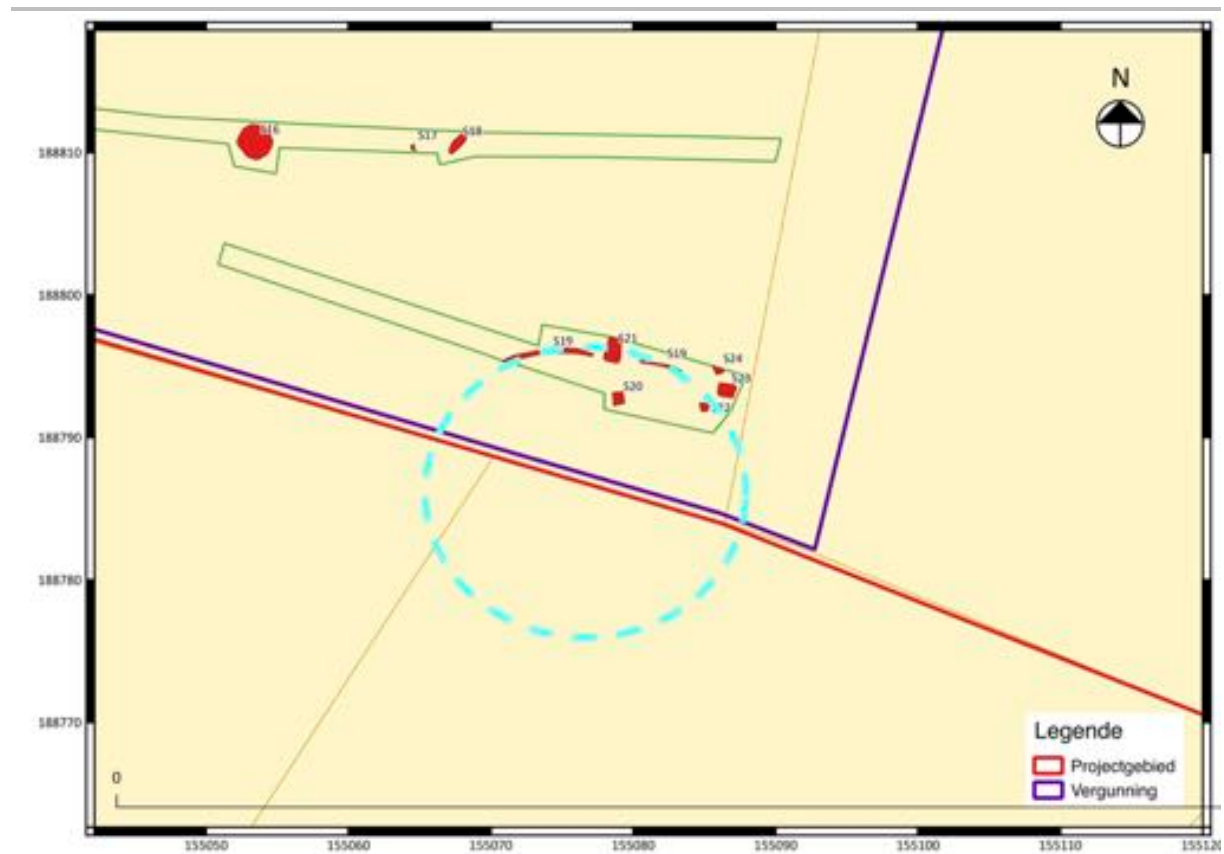

Fig. 2.13: Extrapolatie van mogelijk verloop kringgreppel.

Fig. 2.13: Zicht op spoor 20 (S20) in het vlak.

Fig. 2.14: Zicht op het coupeprofiel van S20 tijdens het onderzoek.

Binnen proefsleuf 7 werd een grote kuil (S16, fig. 2.15) aangetroffen, hier werd de proefsleuf uitgebreid om het spoor in zijn geheel te zien. Het spoor wordt gekenmerkt door een donkerbruingrijze vulling met een zeer scherpe aflijning ten opzichte van de ondergrond. Het werd ingetekend als een cirkelvormig spoor met een lengte van 280 cm en een breedte van 250 cm. De grootte en vorm van de kuil doet vermoeden dat het mogelijk om een waterput gaat¹². Er werd echter geen insteek opgemerkt. Enkele scherven handgevormd aardewerk plaatsen de kuil ruim in de metaaltijden – Romeinse periode. Aangezien het om enkele kleine wandscherven gaat, kunnen ze niet nader gedetermineerd worden.

¹² De diepte van het spoor kon niet worden gecontroleerd door middel van een grondboor.

Fig. 2.15: Zicht op spoor 16 (S16) tijdens het onderzoek.

Om een schijnbaar lege zone te controleren werd een kijkvenster gegraven tussen proefsleuf 2 en 3 (fig. 2.4). Binnen dit kijkvenster werd een bijkomend spoor aangetroffen (S25, fig. 2.16 en fig. 2.17). De paalkuil heeft een lengte van 40 cm, een breedte van 30 cm en is eerder ovaal van vorm. De spoorvulling is donkerbruingrijs van kleur, met fragmenten (bouw)ceramiek. Een donkergrijze kern is waarneembaar, zowel in het vlak als in het coupeprofiel. Het spoor was tot een maximale diepte van ca. 13 cm onder het maaiveld bewaard.

Fig. 2.16: Zicht op spoor 25 (S25) tijdens het onderzoek.

Fig. 2.17: Zicht op het coupeprofiel van spoor 25 (S25) tijdens het onderzoek.

2.3 Datering en interpretatie van het onderzochte projectgebied

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat de bodemopbouw over het gehele terrein intact bewaard is. Bodemkundig kan het terrein opgesplitst worden in twee delen: het plateau in het westen met een bodemopbouw bestaande uit een Ap – (B) – C. In het oostelijk deel bevindt zich een pakket colluvium bovenop de C-horizont: Ap – Coll. – C. Een B-horizont was hier niet waarneembaar.

Verspreid over het gehele terrein komen archeologische waarden voor in de ondergrond. Het aangetroffen sporenbestand, bestaande uit 26 antropogene bodemsporen, wordt geassocieerd met de nederzetting die recent werd opgegraven net ten zuiden van het projectgebied. Het (eerder schaarse) vondstmateriaal wijst alleszins op een ruime datering in de metaaltijden – Romeinse periode, wat overeenkomt met de voorlopige datering van het opgegraven terrein. Binnen het projectgebied komt naast de bewoningssporen (paalkuilen, kuilen en een mogelijke waterput) een funeraire context (kringgriepel) voor. Door de afwezigheid van vondstmateriaal kan de kringgriepel op dit moment niet worden gedateerd. De grootte van de structuur wijst mogelijk op een datering in de bronstijd.

2.4 Synthese

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat de bodemopbouw over het gehele terrein intact bewaard is. Bodemkundig kan het terrein opgesplitst worden in twee delen: het plateau in het westen met een bodemopbouw bestaande uit een Ap – (B) – C. Het archeologisch vlak bevindt zich hier op een diepte van ca. 40 – 60 cm onder het maaiveld.

In het oostelijk deel bevindt zich een pakket colluvium bovenop de C-horizont: Ap – Coll. – C. Een B-horizont was hier niet waarneembaar. Het archeologisch vlak bevindt zich hier op een diepte van ca. 110 cm onder het maaiveld. Dit lager gelegen deel is zeer nat.

Verspreid over het gehele terrein komen archeologische waarden voor in de ondergrond. Het aangetroffen sporenbestand bestaande uit 26 antropogene bodemsporen, wordt geassocieerd met de nederzetting die recent werd opgegraven net ten zuiden van het projectgebied. Het (eerder schaarse) vondstmateriaal wijst alleszins op een ruime datering in de metaaltijden – Romeinse periode, wat overeenkomt met de voorlopige datering van het opgegraven terrein. Binnen het projectgebied komt naast de bewoningssporen (paalkuilen, kuilen en een mogelijke waterput) een funeraire context (kringgriepel) voor. Door de afwezigheid van vondstmateriaal kan de kringgriepel op dit moment niet worden gedateerd. De grootte van de structuur wijst mogelijk op een datering in de bronstijd.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan gewezen worden op de noodzaak van verder archeologisch onderzoek, i.e. een vlakdekkende opgraving.

Bibliografie

Literatuur:

GYSELING M. 1960: *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*, Antwerpen.

VANDEPUTTE O. 2011: *Erfgoedbibliotheek van de Belgische Gemeenten: Vlaams-Brabant*, Tielt.

VANDER CRUYSSSEN M. 2016: *Evaluatieverslag: Archeologische opgraving Hombeek, Zemstseweg, Bassevelde*.

VERRIJCKT J. & SMEETS M: 2016: *Archeo-rapport 385: Het archeologisch vooronderzoek aan de Zemstseweg te Hombeek*, Kessel-Lo.

Websites (allen geraadpleegd op 20 februari):

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>